

Türkiye Cümhuriyet ile Almanya Devleti arasında akit ve imza olunan uzlaşma ve hakem muahedenamesinin tasdiki hakkında 516 numaralı kanun lâyihası ve Hariciye Encümeni mezbatası

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Müdürlüğü

Şube 1

Sayı 2148

26/5/1929

B. M. M. Yüksek Reislğine

Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında akdedilip 19 - mayıs - 1929 tarihinde imza olunan uzlaşma ve hakem muahedenamesinin tasdiki hakkında Hariciye Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri heyetinin 26 - 5 - 1929 tarihli içtimasında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına ve neticesinin iş'arına müsaade buyrulmasını rica ederim efendim.

Başvekil
İsmet

Esbabı mucibe lâyihası

Cümhuriyet Hükümetinin Almanya Devleti ile akdetmiş olduğu uzlaşma ve hakem muahedenamesi işbu kanun lâyihası ile Büyük Millet Meclisinin tetkik ve tasvibine arz ediliyor.

Muahedename ahkâmının tetkikinden anlaşılacağı veçhile hakem usulünde her iki tarafın hakimiyet hukukuna tealluk eden mesail bu tarzı tesviye haricinde bırakılmak suretile Hükümetimizce takip edile gelen esaslı umde yani sulh ve müsâlemet uğrunda kabul edilen müsaadelerin devlet hakimiyetinin tam manasında mahfuziyeti prensibi ile tearuz etmemesi mahfuz ve müemmen kalmıştır.

Böylece Hükümetimiz Türkiye - Almanya uzlaşma ve hakem muahedenamesinin hem iki memleket arasındaki dostluk münasebetlerini kuvvetlendiren ve hemde takip etmekte olduğumuz sülhperver siyasetin yeni bir müeyyidesini teşkil eden bir vesika olarak tasvip nazarlarımıza arz etmekle bahtiyardır.

Kanun lâyihası

Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında hakem ve uzlaşma muahedenamesinin tasdiki hakkında kanun

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında 16 mayıs 1929 tarihinde **Ankara'da imza edilen hakem ve uzlaşma muahedesi tasdik edilmiştir.**

Madde 2 — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — İşbu kanunun icrasına Hariciye Vekili memurdur.

26-5-929

Ma. V.	Ha. V.	Da. V.	M. M. V.	Ad. V.	Bş. V.
Ş. Saracoğlu	T. Rüştü	Ş. Kaya	M. Abdülhalik	İçtimada bulunmadı	İsmet
S. İ. M. V. V.	İk. V.	Na. V.	M. V.		
Recep	M. Rahmi	Recep	Cemal Hüsnü		

Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında münakit hakem ve uzlaşma muahedenamesi

Türkiye Cümhuriyeti ve Almanya Devleti iki memleket arasında mevcut olan dostluk rabıtalarını kuvvetlendirmek ve devletler arasındaki ihtilâfların muslihane bir surette tesviyesini istihdaf eden usulün inkişafına hadim olmak arzusu ile bir umumî hakem ve uzlaşma muahedesi aktine karar vermişlerdir.

Bu maksatla murahhasları olarak,

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri:

Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili ve İzmir mebusu Doktor Tevfik Rüştü Beyfendi Hazretlerini:

Almanya Devleti Reisi Hazretleri:

Almanyanın Türkiyede Fevkalade Murahhas ve Büyük elçisi Her Rodolf Nadolni Hazretlerini, memur etmişler ve işbu murahhaslar usulünde görülen salâhiyetnamelerini yekdigeriue tebliğ ettikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır.

Madde I — Âkit taraflar, arasında baş gösterip münasip bir müddet zarfında diploması yoluyla halledilememiş olan bütün ihtilâfları, her ne mahiyette olursa olsun, işbu muahede hükümleri mucibince ya beynelmilel Adalet Divanının veya bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesinin kararlarına ve yahut da bir uzlaşma usulüne arzetmeği taahhüt ederler.

Hallî, Âkit taraflar arasında mer'î sair mukavelelerle bir usulü mahsus tabi tutulan ihtilâflar mezkûr mukaveleler hükümleri mucibince tesviye edilecektir.

Madde II — Bir ihtilâfta âkitler arasında karşılıklı olarak bir hakkın ret ve inkârı vukua gelirse bilhassa aşağıda yazılı mevzulara tealluk eden bu kabil ihtilâflar âkitlerden birinin talebi üzerine beynelmilel Adalet Divanının kararına arz edilecektir.

1 - İki âkit taraf arasında akte dilmış bir muahedenin mer'iyeti tefsiri ve tatbiki ;

2 - Herhangi bir hukuku düvel meselesi ;

3 - Sübutu halinde beynelmilel bir taahhüdün nakzını tezammun eden her hangi bir vakianın hakikata mukareneti ;

4 - Böyle bir nakzı ahit halinde edası lâzım gelen tazminatın nevi ve şümlü

İşbu hüküm, iki taraftan birinin fikrine göre hakkı hakimiyete tealluk eden veya mevzuu kendi selâhiyeti münhasırasına ait olan ihtilâflara tatbik olunmaz. Şu kadarki diğer taraf bu fikre muhalefet ederse bu meselei müstahara hakkında karar almak üzere, beynelmilel Adalet Divanına müracaat edebilir.

Madde III — İkinci maddede zikredilen hallerde beynelmilel Adalet Divanına müracaat usulü yerine hususî bir anlaşma mucibince bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaat usulü ikame edilebilir.

Madde IV — Bir ihtilâfın ikinci maddenin birinci fıkrasında münderiç neviler cümlesinden olduğunu tayin hususunda Âkitler uyuşamazlarsa bu meselei müstahara beynelmilel Adalet Divanı veyahut, âkit taraflar bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaatta mutabık kalmışlarsa, mezkûr hakem mahkemesi tarafından karar altına alınacaktır.

Madde V — Beynelmilel Adalet Divanına veyahut bilhassa teşkil edilecek bir hakem

mahkemesine arzedilecek her meselede âkit taraflar ihtilâfın mevzuile aralarında tekarrür eden sair hükümleri tesbit edecek bir mahsus tahkimname tanzim edeceklerdir. Şayet bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaat tekarrür ederse âkitler imkân müsait olduğu derecede beynelmilel ihtilâfların muslihaane halfi hakkında 18 teşrinivel 1907 tarihli Lahey Mukayelenamesi hükümlerini nazarı itibara alacaklardır.

Tahkimname bir protokol ile veyahut nota teatisi suretile zanzim edilecektir. Tahkimnamenin her türlü tefsiri beynelmilel Adalet Divanının veya bilhassa teşkil edilecek hakem mahkemesinin selâhiyetine bırakılmıştır.

Âkitlerden birinin diğeri tarafından beynelmilel Adalet Divanında ve yahut bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesinde dava ikamesine mütedair talebini aldığından itibaren iki ay zarfında tahkimname tanzim edilmeyecek olursa, her âkit ihtilâfı bir istida ile ve beynelmilel Adalet Divanının statüsüne tevfikân mezkûr divana arzedebilir.

Madde VI — İşbu muahedenin yukarıdaki maddeleri mucibince beynelmilel Adalet Divanı ve ya bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine tevdi edilecek mahiyette olmıyan aher ihtilâf âkitlerden birinin talebi üzerine uzlaşma usulüne tabi tutulacaktır.

İkinci maddede zikredilen bütün ihtilâflarda da beynelmilel Adalet Divanı veya bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaattan evvel âkitler aralarında anlaşarak işbu muahede mevzubahs uzlaşma usulüne müracaat edebileceklerdir.

Madde VII — Uzlaşma usulü için bir daimî uzlaşma komisyonu teşkil olunur. Daimî uzlaşma komisyonu beş âzadan tereküp eder. Âkit taraflar birer âzayı istedikleri gibi tayin, diğer üç âzayı aralarında bir anlaşma ile intihap ederler. Bu üç âza Âkit tarafların tebaasından olmamak, arazilerinde ikametgâhları bulunmamak, hizmetlerinde olmamak ve bulunmamış olmak lâzımdır. Âkitler, aralarında anlaşarak bu üç âzadan birini reis intihap ederler. Uzlaşma muamelesi başlamamış veya bir taraftan teklif edilmemiş olmak şartile âkitlerden her biri kendi tarafından tayin edilen âzayı azil ve yerine bir halef intihap etmek hakkını her zaman haizdir. Aynı şartile dahilinde her âkit birlikte intihap edilen üç âzadan her birinin tayinine muvafakatini geri almakta muhtardır. Bu taktirde yeni bir âzanın beraberce tayinine derhal tevessül edilmek lâzımgelir.

Âkit taraflardan birinin bir ihtilâfı daimî uzlaşma komisyonuna tevdi ettiği tarihten itibaren iki haftalık bir müddet zarfında işbu ihtilâfın tetkiki için her bir âkit daimî uzlaşma komisyonuna tayin etmiş olduğu âzayı bu bapta selâhiyettar gördüğü diğer bir zat ile tebdil edebilecektir. Bu hakkını kullanan taraf keyfiyeti diğer tarafa heman tebliğ edecek ve bu tarafta tebliği aldığından itibaren iki hafta zarfında aynı vechile hareket etmekte muhtar olacaktır.

Daimî uzlaşma komisyonu işbu muahede tasdiknamelerinin teatisini takip edecek altı ay zarfında teşkil edilecektir.

Müddeti biten âza yerine yenileri ilk intihap için tesbit edilen usul dairesinde ve mümkün meritebe suratle tayin edileceklerdir.

Tasdiknamelerin teatisini takip eden altı ay zarfında beraberce intihap edilecek âza tayin edilmemiş olur ve yahut Daimî uzlaşma komisyonunda bir münhal vukua gelirse âzanın çekilmesinden itibaren üç ay zarfında lâzım gelen tayinlerin icrasına âkitlerce hilâfı kararlaştırılmazsa, İsviçre konfederasyonu Reisinden rica edilecektir.

Madde VIII — Daimî uzlaşma komisyonu âkitlerden birinin müracaatı akabinde işe başlar. Bu taraf istidasını daimî uzlaşma komisyonunun reisine ve aynı zamanda hasım tarafa tebliğ eder. Reis uzlaşma komisyonunu derhal davet edecektir. Âkit taraflar her halde ve her vechile daimî uzlaşma komisyonunun mesaisini teshil ve bilhassa komisyona selâhiyettar mekâmlar vasıtasıyla bilcümle adli müzaheretini bahşetmeği seahhüt ederler. Her iki taraf daimî uzlaşma komisyonunun arazileri üzerinde şahit ve ehli hibre celp ve istima ve mahallinde tetkikat icra edebilmesini temin için icap eden bilcümle tetbirleri alacaklardır.

Daimî uzlaşma komisyonu aleni celsede delâil ve beyyine ikamesine tevessül edebilecek veya bu hususun icrasını birlikte seçilecek bir veya bir kaç âzaya tahmil edebilecektir.

Madde IX — Daimî uzlaşma komisyonu içtima mahallini tayin eder ve başka yere nakline serbestçe karar verebilir.

Daimî uzlaşma komisyonu lüzumunda bir kalem teşkil edecektir. Komisyon bu kaleme iki taraf tebaasından memur tayin ederse bu iki tarafa müsavî muamele icrası elinde yapacaktır.

Madde X — Daimî uzlaşma komisyonu müzakeratının muteber olması için bütün âzaların usulüne tevfiakan davet edilmiş bulunması ve birlikte intihap edilmiş âzaların bizzat hazır olması şarttır.

Daimî uzlaşma komisyonu ekseriyeti âra ile karar verir. Reylerde tesavi olursa reisin reyî racihdir.

Madde XI — Ceryan hali tesbit eden ve ihtilâfın tesviyesine matuf teklifleri ihtiva eyleyen bir rapor tanzimi daimî uzlaşma komisyonunun vazifeleri cümlesindedir, megerki bu yolda teklifat dermeyan meselenin hususî şeraitine nazaran müşkilâtı da addedilsin.

Bu rapor ihtilâfın daimî uzlaşma komisyonuna arz edildiği günden itibaren altı ay zarfında tanzim edilmek lâzımdır. Megerki âkitler işbu müddeti temdit etmeğe karar versinler ve ya komisyonun içtimaından evvel müddeti kısaltmak hususunda mutabık kalmış bulunsunlar. Rapor üç nusha olarak tanzim edilir. Bunlardan birer nushası âkitlerden her birine tevdi ve üçüncü nushası da daimî uzlaşma komisyonunu evrakı meyânında hıfzolunur.

Rapor gerek vakayinin teşrihi ve gerekse hukukî mülâhazat itibariyle ket'î ve mecburî bir hüküm mahiyetini haiz değildir. İşbu raporu tebliğ ederken daimî uzlaşma komisyonu âkitlere raporda tesbit edilen bir müddet zarfında, rapordaki mütaleaları doğru telakki edip etmediklerini ve ediyorlarsa ne dereceye kadar doğru gördüklerini ve muhtevî olduğu teklifleri kabul edip etmediklerini bildirmeği tavsiye edebilecektir.

Raporun derhal neşredilip edilmemesi lâzım geldiğini aralarında anlaşarak kararlaştırmak âkitlere aittir. Böyle bir anlaşma hasıl olmadığı takdirde daimî uzlaşma komisyonunun da esbabı mahsusa tahtında raporu derhal neşrettirmeğe hakkı olacaktır.

Madde XII — Âkitlerden her biri daimî uzlaşma komisyonuna kendi tarafından tayin edilen âzanın maaşını ve birlikte intihap olunan âza maaşlarının nisfını deruhte edecektir.

Âkitlerden her biri ceryan eden muamelelerin kendi tarafından sebebiyet verilen masraflarını ve daimî uzlaşma komisyonu tarafından müşterek mesarif olarak tayin edilen masrafların yarısını deruhte eyleyecektir.

Madde XIII — Balâdeki maddelerde aksine bir hüküm olmadığı hallerde beynelmilel ihtilâfların muslihane halline müteallik 18 teşrinievel 1907 tarihli Lahey mukavelenamesi ahkâmı kıyas tarikile uzlaşma usulüne tatbik edilecektir. Tereddüt halinde bir karar itası daimî uzlaşma komisyonuna ait olacaktır.

Madde XIV — Âkit taraflar, beynelmilel Adalet Divanı veya bilhassa teşkil edilen hakem mahkemesi ve yahut daimî uzlaşma komisyonu nezdinde dava ve muamele cereyan ederken hükümün infazına ve yahut daimî uzlaşma komisyonu tekliflerinin kabulüne sui tesir hasıl edecek mahiyetteki tedbirlerden mümkün mertebe tevakkî etmeği taahhüt ederler.

Madde XV — İşbu muahede mümkün olduğu kadar süratle tasdik edilecek ve tasdiknameler Berline taati olunacaktır.

Muahede tasdiknamelerin teatisinden bir ay sonar mevkiî tatbika konulacaktır.

Muahede onsene müddetle akdedilmiştir. Ancak işbu müddetin hitamından altı ay evvel fesh edilmediği takdirde yeniden beş sene mer'î olacak ve tesbit edilen müddet zarfında fesh edilmedikçe bu suretle devam eyleyecektir.

Muahedenin hitamı sırasında beynelmilel Adalet Divanı veya bilhassa teşkil edilmiş hakem mahkemesi nezdinde rüyet edilen bir dava varsa ve yahut bir uzlaşma muamelesi muallak bulunuyorsa mezkûr dava ve ya muamele işbu muahede ve yahutta âkitlerin onun yerine ikamesini kararlaştırdıkları her hangi bir mukavele ahkâmına tevfiakan seyrini takip eyleyecektir.

Balâdaki mevadî tasdik etmek üzere isimleri zikredilen murahhaslar işbu muahedeyi imzâ etmişlerdir.

Muahedename metni her biri türkçe ve almanca yazılmış iki aslî nusha olarak tanzim edilmiştir. 16mayıs 1929

Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında aktedilen hakem ve uzlaşma muahedenamesinin nihai protokolü

1 - Âkitler işbu muahede hükümlerinin, tereddüt halinde ihtilâfların hakem ve adli tesviye usullerile halli prensibinin tatbiki leninde tefsir edileceği fikrindedirler.

2 - Âkitler işbu muahedenamenin aktinden evvel hadis olmuş vekayiden neş'et eden ihtilâflara muahedenamenin tatbik edilmeyeceğini beyan ederler.

3 - Muahede, tehdâdüs eden ihtilâfta diğêr devletlerin menafii alâkadar olsa dahi Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında tatbik edilir. 16 Mayıs 1929

T. B. M. M.

Ha. Encümeni

Karar № 23

Esas № 1/16

Hariciye Encümeni mazbatası

YÜKSEK REİSLİĞE

Hükümetimizle Almanya Hükümeti arasında uzlaşma, hakem muahedenamesi ve merbut esbabı mucibesi encümenimizce mutalea ve tetkik olundu.

Sureti umumiyede emsalinin aynı bulunan işbu muahedenamenin Hükümetin esbabı mucibesinde gösterilen lüzum ve şeraitten doğduğu encümenimizce de müşahede ve kabul edilmiş ve iki memleket arasındaki dostluk münasebetlerini kuvvetlendiren ve Meclisi Âlinin samimane takip etmekte olduğu sulhperver siyaseti teyit ve takviye eden bir vesika olduğu memnuniyetle görülmüş olmağla kanun lâyihası aynen tasvip ve Hey'eti Celilenin tasdikine arzedilmek üzere Yüksek Reislığe takdim edilmiştir.

Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Âza	Kâ.	M. M.	Ha. En. R.
Zekâi	Münür	N. Sahir	S. Şevket	M.Nuri	Y. Kadri	Edirne	Siirt	Erzincan
						Z. Mesut	Mahmut	Saffet

~~—————~~